

El lloc de la cultura

“Car gran poder demostra Déus en ésser accidents sens substància, e ésser substància sense accidents’, escrivia Llull en el ‘Llibre de Contemplació’, i ni per un moment podia pensar que, passats els segles, la divinitat, poderosa i misteriosa, seria coneguda també sota el nom de cultura. Ni que, en algunes contrades, tindria una residència corporal tan insospitada.”

Considerem, per començar, com és de curiós, i d’alarmant, que tot vinga de la hipòstasi d’una metàfora: de la cultura com a procés i producte del “cultiu de l’esperit”! Com si l’esperit, si existeix, que suposem que sí que ha d’existir –però qui sap què és?–, fóra un camp o una granja que es treballa i dona collita, i la collita espiritual pot ser conservada, distribuïda i consumida. I fixem-nos, de passada, que el lligam del mot amb el seu origen llatí és tan fort i sembla que tan indisso- luble, que ni els alemanys, que ho tradueixen tot, no l’han pogut traduir: de la ciència en poden dir *Wissenschaft*, de l’art *Kunst*, de la ciutadania *Staatsangehörigkeit*, però de la cultura n’han de dir *Kultur*. O no han trobat cap altra paraula millor. Perquè aquesta cosa de saber què és “la cultura”, i de saber quin lloc ocupa en l’ordre de les realitats del món (allò que algú en diria el seu “status ontològic”), és realment impalpable i mala d’aclarir. Limitem-nos, provisionalment, a constatar que hom suposa que és, o esdevé o és convertit en, cultura tot allò que entra o cap en alguna de les “cases” de la Cultura: museus, auditoris, biblioteques, associacions, fundacions, ministeris o departaments del ram. En les quals es conserva, com en el graner o en la bodega, el producte de les collites recents o remotes; o bé s’hi administra la producció i distribució; o bé són elles mateixes obradors d’“activitats culturals”, o fins i tot un “bé cultural” com a tals cases o edificis. Habitualment, o són espai d’“activitats” (creació i producció, o reproducció i difusió, de “cultura”) o són continents o continguts del “patrimoni” acumulat per l’activitat anterior, històrica o contemporània. El concepte de “bé cultural” fins i tot, com a Itàlia, pot donar nom a un ministeri *ad hoc*, i amb aquest nom: *Ministero dei Beni Culturali*.

Però si l’activitat o el producte no hi entra en alguna d’aquestes “cases”, no sabem tampoc si per això mateix no és cultura o si el que passa és que qui *pot* no ha pres la decisió de fer-ho entrar, o no l’ha presa encara. Ja que, hem de suposar, la cultura no és només allò que és “presentat” institucionalment com a cultura –val a dir, en llocs i amb diners més o menys públics–, sinó que també podria ser allò que “funciona” de manera no oficial, més o menys lliure, i més o menys “marginal”: es-

perant, això sí, el moment de deixar de ser tan marginal i tan lliure, i d’adquirir algun reconeixement i suport institucional: esperant eixir de la intempèrie i entrar en una “casa” de cultura convenientment dotada i protegida. Oblidem per tant, i també provisionalment, qualsevol definició “objectiva” de cultura, ja que l’ús social del terme, que és tant com dir dels seus referents, depèn inevitablement de les incursions o exclusions que practica algun subjecte.

Al País Valencià, posem per cas, la filologia romànica no se sap –oficialment, públicament, institucionalment– si és cultura científica, cultura política, ideologia, folklore, o part de l’anatomia i la fisiologia de cada ciutadà. Hi ha la historieta, real i que alguna vegada he contat per escrit, d’aquells dos homes que discutien sobre les idees de les esposes respectives en matèria de filologia aplicada i classificació de les llengües romàniques. Per fer-ho curt, una defensava que el valencià és català i l’altra que no. El marit de la primera adduïa que la senyora pròpia era entensa en la matèria, era mestra o llicenciada, i que havia llegit molts llibres sobre el tema. El marit de la segona va replicar amb la frase contundent, històrica: “Té més cultura la meua dona en un pèl de la figa, que la teua en tots els llibres que ha llegit.” De manera que, ja es veu, ni tan sols és clar quin és el lloc de residència de la cultura, si són els llibres o és el pèl. Perquè la cultura ha quedat convertida no en una perspectiva analítica o un concepte sintètic, no en matèria d’inducció i deducció, sinó en una hipòstasi, una substància, una *cosa* –un atribut invisible, però quasi corpori– que té residència en algun lloc. *Hipo-stasis* és paraula grega, traduïda al llatí com *sub-stantia*, i vol dir allò que no es veu, que està “sota” o amagat, però que és la verdadera realitat, verdader valor, i no els “accidents” que sí que es perceben amb l’observació. Com amb l’eucaristia i la transsubstanciació. Com en el misteri de la Cultura. “Car gran poder demostra Déus en ésser accidents sens substància, e ésser substància sense accidents”, escrivia Llull en el *Llibre de Contemplació*, i ni per un moment podia pensar que, passats els segles, la divinitat, poderosa i misteriosa, seria coneguda també sota el nom de cultura. Ni que, en algunes contrades, tindria una residència corporal tan insospitada.